

Александра Димитрова¹

ОБУЧЕНИЕ ОТ РАЗСТОЯНИЕ В ЕЛЕКТРОННА СРЕДА – ПРАКСИОЛОГИЧНО ОТРАЖЕНИЕ В ОБЛАСТТА НА ИЛЮСТРАЦИЯТА

Aleksandra Dimitrova

DISTANCE LEARNING IN AN ELECTRONIC ENVIRONMENT – A PRAXEOLICAL REFLECTION IN THE FIELD OF ILLUSTRATION

Abstract: As a result, of the emerging distance learning in an electronic environment in the period 2020/2022 students are taken out of their comfortable form of learning and faced with a self-disciplined acquisition of new creative skills in the field of composition, photography, the use of graphic art and social software through application in the disciplines they study. For teachers, this is also a challenge – fine art disciplines are beginning to be taught in an entirely electronic environment.

Keywords: distance learning, electronic environment, fine art, illustration.

Обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС)

Обучение от разстояние в електронна среда (ОРЕС), е задължителна форма на обучение по време на епидемиологичната обстановка и извънредното положение в периода 13 март 2020 – 1 април 2022 г. Това е интерактивен метод, при който връзката учител-ученик се осъществява чрез употребата на компютър, таблет или смартфон. Учебният материал се преподава синхронно и асинхронно, като изисква повече време за подготовка от страна на учителя и разпределение на задачите. Учителят е нужно да предвиди сложността на поставените задачи спрямо времето за адаптация и запознаване с основните платформи за работа. По препоръка от МОН платформата за осъществяване на учебния процес в онлайн среда е Microsoft Teams. Сред предпочитаните приложения са и Zoom, Google Classroom, като всяко училище избира с коя платформа да работи. Често контактът се осъществява и чрез социалните мрежи като Viber, Messenger, което е погрешна практика относно архивирането и правилната употреба на информация; въпреки това остава бърз достъп за комуникация, но не и предпочитано средство от учителите за успешно реализиране на крайните цели.

Желанието за работа с традиционни методи като по-близки и познати от дигиталните приложения и софтуерни продукти е засилено в началото на ОРЕС. Промяна в избора се наблюдава в края на ОРЕС, когато учениците са усвоили базовите знания в употребата на дигиталните методи и избират именно тях, за реализация на дипломните си проекти. За голяма част от учителите,

¹ aleadim0@gmail.com

преминаването в ОРЕС представлява трудност, тъй като нямат нужните компютърни и софтуерни познания и умения. Вследствие се създават различни видео уроци, насърчаващи към опознаване на основите на интерактивното обучение от разстояние в електронна среда и конкретни софтуери за работа.

„В часовете по илюстрация традиционният метод на преподаване – изложение, демонстрация, онагледяване, инструктаж, е допълнен с интерактивни методи, а предвид пандемичната ситуация и заповедите за ОРЕС той напълно преминава в нов вид форма на обучение по изкуствата – изцяло дистанционна и дигитализирана в своята същност.“²

Синхронно и асинхронно преподаване

Обучението се осъществява чрез синхронно и асинхронно преподаване. Първото – чрез групови видео уроци в реално време, което изисква огромен технологичен ресурс, непосилен за всяко домакинство. Изисква всяко дете да разполага с персонален компютър, таблет или телефон, предвид излъчването в реално време – стабилна интернет връзка, както и лично пространство в дома. Налице са множество сривове в системата по време на работния процес. Този вид обучение натоварва финансово много семейства.

При втория вид – асинхронното преподаване, учителят поставя в началото на учебния час задачите за изпълнение, а учениците разпределят сами времето и усилията си за реализацията им. Тази форма е прилагана основно при гимназиален и следгимназиален етап, тъй като предполага умения за самоподготовка и менажиране на времето.

Праксиологията (от старогръцки: *πράξις*, „действие“, и *λογία*, „изучаване“) е методологичен подход, който изучава логиката в човешкото действие. За първи път терминът е използван от Лудвиг фон Мизес в трактата *Magnum opus*, „Човешкото действие“, публикуван през 1949 г.

„Всичко, което праксиологията твърди е, че всеки отделен индивид си поставя цел и вярва, дали погрешно или правилно, че може да достигне до нея чрез употребата на определени средства.“³

Методология:

Праксиологията е насочена към наблюдение на действията на индивида, недоволен от поставянето му в среда или ситуация, за които не е подготвен или са извън неговата позната, комфортна зона и средствата, които той избира да използва за успешната реализация на конкретна цел.

Трите предпоставки за предприемане на действия са:

1. Да бъдеш в състояние на недоволство
2. Да си представиш, че си в равнина, където не съществува такова недоволство
3. Да вярваш, че действията, които предприемаш, ще бъдат ефективни за постигане на тази промяна

В началото на епидемията учениците са в състояние на недоволство. От учителя зависи дали те ще успеят да се мотивират и да преминат от вторият фактор, към полагане на действията за промяната – достигане на крайната цел – овладяване на приложенията за работа, овладяване на софтуерите за работа в часовете по илюстрация, усвояване на основните определения, терминология и история на илюстрацията (теоретична част), както и практическата – изпълнение на илюстрациите в оригинална техника и последващо надграждане със софтуери за работа, обединението им в общото книжно тяло и крайният продукт – завършен в пълна цялост дипломен проект.

„Премахването на едно от трите изисквания, изброени по-горе, би нарушило концепцията, че всяко действие върви с цел... Човекът решава, определя и избира, дори в случаи, когато изглежда, че действа импулсивно.“⁴

² **Димитрова, А.** Традиционни художествени методи в обучението по изобразително изкуство в период на дигитално общуване. // *Сб. Образование и изкуства: традиции и перспективи*, 2021, с. 804–814

³ Праксиология – методологията на „Австрийската“ икономическа школа, 2016.

⁴ Праксиология. Какво изследваме?, фази и пример, 2012.

Въпреки, че праксиологията е икономическа теория, тя успешно се прилага и в други сфери. Така например в дисертационният труд на др. Красимир Костов наблюдаваме успешното прилагане на концептуално-праксиологичен дидактически модел на усвояване на художествена образност в учебното съдържание по изобразително изкуство в предучилищна възраст. Предвид навлизането в епидемиологична обстановка, авторът разширява полето на своето изследване до проучване в след гимназиален етап. Според него „Праксиологията се разглежда като знание за успешната организация на дейността, чиято цел е насочена към приучаване на човек съзнателно да подбира необходимите му средства и методи за работа, които обезпечават резултатността, творчеството и формират у него активна система за преобразуване на действителността...Може да се каже, че праксиологията отразява конструкцията от действия, необходими за постигането на най-добър (желан) резултат“⁵.

Според редица източници фазите на праксиологичния подход са:

- **изглед:** събира, анализира и синтезира информация, опитвайки се да разбере проблема. Кой? Защо? Къде? Кога? Как може?
- **съдия:** това е фаза, в която човек реагира и пита: какво може да се направи? Различни теории са взети под внимание и емпатията се развива.
- **акт:** това е фазата на действие; Какво точно правим?
- **връщане на творчеството:** това е фаза на размисъл; Какво научихме от това, което беше направено? Това е фаза за насочване на професионалната практика.

Хипотеза:

Смята се, че поради попадането в пандемична изолация и ОРЕС обучение (излизане от комфортната зона), съчетаването на интерактивните методи на обучение с традиционни и прилагането им в обучението по илюстрация в гимназиален етап, е довело до по-добри резултати, при изпълнението на крайната цел – създаване на дипломен проект, отколкото съчетанието на предимно дигитални методи с традиционни като допълващи в присъственият период на обучение от 1 април 2022 до 30 юни 2023 г. (връщане към комфортната зона)

Наблюдение с две фокус групи в гимназиален етап:

За да проверим хипотезата, в настоящият доклад, ще приложим частично наблюдение и сравнение на дипломни проекти от две фокус групи в гимназиален етап през призмата на праксиологията – съчетаване на най-добрите средства за постигане на успешна цел – от състояние на недоволство към вяра в постигане на целта и изпълнение на задачата.

Място на провеждане на наблюдението: Национално училище за изящни изкуства „Илия Петров“, гр. София

Период: 2020/2023 г.

• **Фокус Група „А“, випуск 2018/2022:**

Конкретно разглеждан период от една учебна година с основна цел – изпълнение на дипломен проект:

XII кл. – 29 учебни седмици + 2 седмици производствена практика, които в случая биват адаптирани според периодите на пандемична изолация и според изискванията на ОРЕС обучението.

Група от 12 ученици, специалност „Илюстрация и оформление на книгата“

Учениците в дванадесети клас се запознават с определения, елементи и методи при заизграждане на композицията в книгата, в контекста на съвременните дигитални печатни медии и традиционни практики. Запознават се със същността на илюстрацията като изкуство, с различните видове техники, тяхната специфика, технологични и експресивни диапазони. Правят се оп-

⁵ **Костов, К.** Концептуално-праксиологичен модел за усвояване на художествена образност чрез обучението по изобразително изкуство 1.–4. клас, 2021.

ити за интерпретация на художествен текст от различни автори – анализ и избор на моменти за илюстриране. Разработват се композиции с разнообразни формати, ракурси и пространство. Същевременно се задълбочават познанията за постороояване на наборно поле и типографска мрежа като структурна основа за изграждането на книжната композиция. Развива се усет за съотнасяне и баланс на илюстративното изображение в съответствие с дизайна на книгата. Набляга се на художествения език, естетическото въздействие, емоционалното и формообразуващо изграждане и пресъздаване на герои, време, място, среда. Усвояване на пространствената композиция в корица, разтвор, страница. Обучението се осъществява чрез лекции, богато онагледени с репродукции и практически задачи в материал.

– **Период на обучение в ОРЕС** – през по-голямата част от обучителният период учениците са в ОРЕС обучение – присъствено имат няколко периода, като те се осъществяват на смени – дистанционно/ присъствено обучение в период от две седмици.

– **Подготовка на учителя:** Необходимо е изцяло смяна на начина на преподаване в областта на илюстрацията. Учебният материал е адаптиран за онлайн употреба – разработени са разнообразни упражнения и синтезирани уроци, с кратки видеа, които отнемат допълнително време на учителя.

– **Основната цел и задача за период от една учебна година е изготвянето на индивидуално практическо задание по професия „Художник“, специалност „Илюстрация и оформление на книгата“, в редовна форма на обучение.** Дипломният проект включва 15 илюстрации, изпълнени в оригинална техника по избор и създаване на традиционно книжно тяло, арт книга или нетрадиционно авторско издание/ния. Тема, формат, техника на изпълнение са свободноизбирами, но изискващи одобрението на комисия по оценяването.

– **Какви са предпочитанията относно средствата на изпълнение:**

Фокус група „А“ изцяло се намира в период на обучение от разстояние, за първи път. Въпреки изолацията и донякъде липсващите социални контакти, групата успява да съчетае нови умения и стари практики до създаването на крайният продукт – книжно тяло и илюстрации, както и табла с разпределението на разтворите във формат. Темите са индивидуално избирани, като в голям процент от тях присъства социологически проблем или е засегната глобална тема със световно значение – засилва се емпатията и умението да съпреживяват. На лице е осмисляне на периода и по какъв начин изкуството, в частност илюстрацията (традиционна или авторски проект) би помогнало на другия, би променило света към по-добро. Наблюдава се желание за развитие, израстване и усъвършенстване на личността.

– **Темите**, които учениците избират, са предимно социални и увеличаващи емпатията у зрителя.

По време на частичното визуално сравнение ще видим как употребата на цвят в избора на гама за дипломният проект е почти минимална – периодът се възприема като тежък, сериозен и съответно е в монохроматична гама, основно черно-бяла.

Часовете протичат предимно в Школо и Тиймс, като методите са симетрични и асиметрични, според динамиката на групата в цялост. Задачата и изискванията са определени в началото на годината, като са описани в образец на индивидуалното задание, заедно с 4 основни срока, разпределени през учебната година. Всяка седмица има допълнителен урок с видео и текстови материали, които разясняват различните стилове и течения в илюстрацията, различните видове на скрепяване на книжното тяло, различните формати, подвързии, корици и съставни елементи – знания, които учениците е нужно да усвояват, докато обмислят своите проекти и изпълняват задачите по останалите предмети, упражнявайки своите технологични умения в областта на софтуерите и приложенията за работа.

Нека приложим фазите на праксиологията към резултатите:

• **Изглед:** На учениците се налага да анализират и синтезират голям обем от нова информация, свързана с употребата на технологично оборудване, софтуери и приложения за работа.

Самодисциплина, самоконтрол, мотивация, експериментиране с различни подръчни материали предвид, че всичко е затворено и има периоди, в които не могат да намерят дори хартия за нужният брой предварителни скици.

- **Съдия:** В тази фаза учениците търсят връзка с учителите по-често от разпределената учебна програма, а на учителя се налага да бъде медиатор и допълнително да ангажира тяхното внимание, да ги успокоява и насърчава с игрови подход и разяснения за всяка платформа.

- **Акт:** Фазата на действие се изразява в адаптирането им към системата на ОРЕС, успешно съчетаване на традиционни и интерактивни методи. Самоенажирането на времето е ключово за успеха. Реализиране на проектите в традиционен стил, въпреки липсата на материали в някои периоди, въпреки трудностите на проблемното обучение.

- **Връщане на творчеството:** След своето дипломиране и предвид ОРЕС и епидемиологичната обстановка голям брой от участниците продължават реализация в сферата, като дори се наблюдава засилено желание за развитие в сферата на „седмото изкуство“.

- **Фокус Група „Б“, випуск 2019/2023**

XII кл. – 29 учебни седмици + 2 седмици производствена практика, присъствено обучение.

Група от 12 ученика, специалност „Илюстрация и оформление на книгата“

- **Период на обучение в ОРЕС** – разглежданата година е извън периода на ОРЕС обучение – провежда се традиционно присъствено обучение.

- **Подготовка на учителя:** Учебният материал отново се осъществява посредством традиционните методи на обучение, но се запазва комуникацията чрез платформи и различни социални канали. Учениците придобиват нуждата да задават въпроси и извън определеното за това учебно време.

- **Основната цел и задача за период от една учебна година е изготвянето на индивидуално практическо задание по професия „Художник“, специалност „Илюстрация и оформление на книгата“, в редовна форма на обучение.** Изискванията относно дипломния проект остават същите, както изброените при фокус група „А“.

- **Какви са предпочитанията относно средствата на изпълнение:**

Фокус група „Б“ се намира в период на присъствено обучение, но се наблюдават предпочитания за употребата на повече дигитални методи – веднъж, от икономическа гледна точка и втори път, след преживения сблъсък с пандемичната обстановка от предходната година.

- **Темите**, които учениците избират са отново социални и увеличаващи емпатията и съпреживяването на реалността на другия.

- **Гамата** – цветът се завръща и наблюдаваме светлинни инсталации, топли тонове и усещане за близост.

Приложение на фазите на праксиологията към резултатите:

- **Изглед:** На учениците се налага да се върнат в комфортната си форма на присъствено обучение, но тогава забелязваме голяма инвестиция на време в свободно общуване, предвид, че дълъг период от време са били в изолация. Забелязва се засилено желание за употреба на графични софтуери, както и дигитално рисуване. Избират се по лесни и достъпни методи на скрепяне на книжното тяло и интерес към тиражното издание и масовият потребител.

- **Съдия:** Въпреки връщането към традиционните методи на работа, учениците задържат своя интерес и продължават да надграждат личностно технологичните си умения – някои от тях създават сами четки за дигитално рисуване, учат се как да работят със слоеве, да съчетават различни маски и текстури, но интересът към изобразяване на триизмерността и пространството е редуциран за сметка на плоскостната трактовка. Забелязват се двуизмерни изображения, които изместват академичната рисунка – забелязваме пропуски в рисунката от натура, забелязваме недостатъчни познания в рисуването на човешкото тяло.

- **Акт:** Наблюдава се наблягане върху дигиталното.

• **Връщане на творчеството:** Връщането на творчеството е с акцент върху дигиталните способности, усеща се несигурност по отношение на рисунката.

Визуални примери (детайли от дипломни проекти) от фокус групи „А“ и „Б“, могат да бъдат разгледани във фигури 1 и 2. По време на наблюдението зрителят може сам да прецени по какъв начин се отразява ОРЕС обучението в избора на средства и техники на изпълнение, както и в стилно отношение от естетическа и академична гледна точка.

В заключение се налага обобщението, че излизането извън зоната на комфорт и надживяването на толкова силен психологически момент като пандемичната изолация, както и успешното адаптиране в рамките на година към ОРЕС и широката гама от приложения, съчетаването им с традиционните методи, е доказателство за успешно изпълнената крайна цел – високохудожествено произведение, академично издържано, изпълнено първоначално в традиционна техника, след което дигитално надградено. Наблюдават се адаптивност, гъвкавост, самоконтрол, самоменажиране на времето, самоизрастване, креативност по отношение на използването и съчетаването на различни материали за работа. При обратният подход – връщане към комфортната зона на присъственото „face to face“ обучение, наблюдаваме търсене на дигиталните, пестящи време методи на работа.

Фигура 1. Детайли от дипломни проекти на ученици от Фокус група „А“, фотография – личен архив – София

Фигура 2. Детайли от дипломни проекти на ученици от Фокус група „Б“, фотография – личен архив – София

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Димитрова, А. Традиционни художествени методи в обучението по изобразително изкуство в период на дигитално общуване // сборник „Образование и изкуства: традиции и перспективи“, 2021. с. 804–814, ISSN 2738-8999 [Dimitrova, A. Traditsionni hudozhestveni metodi v obuchenieto po izobrazitelno izkustvo v period na digitalno obshtuvane // sbornik „Obrazovanie i izkustva: traditsii i perspektivi“, s. 804–814, 2021 ISSN 2738-8999] https://fnoi.uni-sofia.bg/wp-content/uploads/2021/11/Sbornik_Obrazovanie_Izkustva_2021.pdf

Праксиология – методологията на „Австрийската“ икономическа школа. 2016. [Praksiologiya – metodologiyata na „Avstriyskata“ ikonomicheska shkola. 2016.] <https://danielangelow.wordpress.com/2016/02/19/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B5%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F%D1%82%D0%B0-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F%D1%82%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%B0%D0%B2/>

Последно посетена на 17.11.2024

Праксиология. Какво изследваме, фази и пример. 2012. [Praksiologiya. Kakvo izsledvame, fazi i primer. 2012.]

<https://bg.thpanorama.com/articles/psicologa/praxeologa-qu-estudia-fases-y-ejemplo.html>

Последно посетена на 15.11.2024

Костов, К. Концептуално-праксиологичен модел за усвояване на художествена образност чрез обучението по изобразително изкуство 1. – 4. Клас. 2021. с. 6–7 [Kostov, K. Kontseptualno-praksiologichen model za usvoyavane na hudozhestvena obraznost chrez obuchenieto po izobrazitelno izkustvo 1. – 4. Klas. 2021. s. 6/7]

https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/proceduri_za_nauchni_stepeni_i_akademichni_dl_zhnosti/proceduri_po_pridobivane_na_nauchni_stepeni/pridobivane_na_obrazovatelna_i_nauchna_stepen_doktor/arhiv_za_uch_2020_2021_g/zaschitili_za_uch_2020_2021_g/as_krasimir_savkov_kostov_fakultet_po_nauki_za_obrazovaniето_i_izkustvata